

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΑ
 ΘΕΟΦΙΛΟΥ
 ΑΝΤΙΚΕΝΣΩΡΟΣ.
 INSTITVTIONES
THEOPHILO
 ANTECESSORE,
 Græco interprete.

IMPER.
IUSTINIANI
 INSTITVTIONVM
 LIBRI IIII.

Paratitla & Notæ ad eundem Theophilum Græcum, Latinumque ipsis institutionibus Latinis *ἐν πικραδί-
λου* coniunctum commissumque.

GRÆCA TITVLORVM DE VERBORVM SIGNIFICATIONE, ET DE REGVLIS
uris fragmenta hinc & inde collecta.

Dionysio Gothofredo I. C. authore. *Amnato*

*Thomas Bernabide
Alora Guuana &*

*Esta Confirame al Excmo de 1707
por Com. del Sr. D. Joseph
Alora
Thomas Aljaro.*

Apud Guillelmum Lemarium.

M. D. LXXVII.

GENEROSIS ET

MAGNIFICIS D. D.

GEORGIO A SAYN COMITI

IN WITGENSTEIN DOMINO

IN HOMBURG, &C.

&

PHILIPPO A SAYN BARONI

IN VVINEMBERG, DOMINO

IN REIHEI STEIN.

Dionysius Gothofredus I.C. S.

HÆRET animo, Generosissimi Comites & Barones, benevolentia mihi à vobis exhibita sincera tenaxque memoria, cuius recordatio diuturnior eò mihi futura est, quò magis prisca germanaque virtutis, hoc est, humanitatis, pudoris, constantia, animi erga studia bene affecti exempla, penè innumera, deprehendi. Quae, utinam, hocce suo, omnibus ita cumulatè superpetarent omnia, minus, ut opinor, malorum nobis à cælo nunc metuendum foret: quae, nisi numen propitium, nobis, qui nunc vivimus, proximo quasi exitio ac fato. In hoc tamen publico & quasi totius universitatis luctu, cum animo frangi debilitarique turpe est, tum maximè, prasens remedium ab una re litteraria, iurisque studio mihi petendum esse existimaui. Pars operis in illo otio,

PROOEMIUM DE CONFIRMATIONE INSTITUTIONUM.

H' ΔΙΑΤΑΞΙΣ Η ΒΕΒΑΙΟΤΑΤΑ ΤΗΝ ΣΤΑΣΙΝ.

QUA CONFIRMANTUR Instituta.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI IMPERATOR CESAR, FLAVIUS, IUSTINIANVS; ALEMANTICVS, GOTTICVS, FRANCICVS, GERMANICVS, ANTIQVS, ALANICVS, VANDALICVS, AFRICANVS, PIVE, FOELIX, INCLYTVS, VICTOR AC TRIUMPHATOR, SEMPER AVGVSTVS, cupidae legum inuentuti, S.

a hoc est quod paula post s. 6. in f. infra cod scribit, se his Institutionibus citatur, et ad hunc titulum in quo per hunc titulum, b se Graeci, in qua Harmonopulus t. tit. 1. §. 1. Latini non modo in visum sicut, sed et Thales Institutiones nec dixerunt Lactantius l. 6. l. Si quidam prodentes, et arbitri arbitrati Institutiones inveniendi esse dixerunt, quae in maiora nec divina Institutiones, in quibus non de fidelibus, aut aquo arcentur, aut de maiora contentenda, sed de vita, de salute, de immortalitate, de Deo loquimur. c ad verum, regis. Sed hoc pro imperatore seu principe ut et Augustus, Imperatoris. Hinc

De duabus virtutibus Imperatoris. 1. De rebus bello. 2. De pace feliciter à Iustinijs Imperatore postea De Codice, Pandectis. 3. De Institutionibus eiusdem Iussu editis. 4. Quibus et per quos Institutiones compositae atque editae. 5. Quae earum materia. 6. Vnde seu quibus ex libro collectae et quae earum auctoritas. 7. ac vtilitas et quae ob causam adolescentibus summo studio legenda.

IMPERATORIAM MAIESTATEM non solum armis decoratam, sed etiam legibus oportet esse armata, ut utrumque tempus, & bellorum & pacis, recte possit gubernari; & Princeps Romanus non solum in hostilibus praeliis victor existat, sed etiam per legitimos tramites calumniantium iniquitates expellat: & fiat tam Iuris religiosissimus, quam victis hostibus triumphator magnificus.

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ Μεγαλοφρασινης ὅθεν ἴδιον ἔμνον ὄπλοις κοσμεῖσθαι ἀλλὰ καὶ νόμοις ὄπλιζεσθαι ὡς τὴ ἐκείθεν, καὶ τὸν τὴ πολέμου, καὶ τὸν τῆς εἰρήνης καιρὸν, ὀρθῶς κυβερνᾶσθαι καὶ ὀρθομαίων βασιλεὺς ὑποθέσθαι νίκας αὐ μόνον ἐν ταῖς τῶν πολεμίων συμπλοκαῖς ἀδοκιμῆ ἀλλὰ καὶ νομίμοις ὀπποῖαις, τὰς τῶν συκοφαντῶν ἀδικίας ἔξωθεῖν. Καὶ γήροτο μὲν ἐν νόμοις σεβάσμιθ, θεοαμβόλοι δὲ τῶν πολεμίων κρατήσας.

IMPERATORIAE MAIESTATI proprium est non solum armis decorari, sed etiam legibus armari: ut utrumque tempus, & belli & pacis recte gubernetur: ac Princeps Romanus victoriam reportet, non tantum suis congressu hostibus nomen sibi comparat, sed etiam per legales aduersiones calumniatorum iniquitates expellens. Atque tam iure constituendo venerabilem se praebet, quam devictis hostibus triumphet.

lex Regia, quae de imperis lata est. §. 8. infra de iure naturali, ubi quid Basiliensis definitur. Perinde est ergo, ac si, ad imperatorem dixerit. A quo commode dixerit per se videtur, hoc enim maiestas: quae est propria magnanimitas. Et saepius hic libro legitur: hoc est serenitas, tranquillitas imperatoribus tribuitur: idque maiestatis loca. Quid autem maiestas, dicitur titulus Pandectarum ad l. inl. maiestatis. c. 2. etiam tribuit enim ius iudicis, ut in l. 1. §. 1. de iur. iudic. magis proprie post aliquot verba ait Imperator, Principem ius iudicis, ut in l. 1. §. 1. de iur. iudic. Huic adde quae ad ius laudum in l. 1. §. 1. de aduoc. divers. ma. §. si iustitiam Nouell. 24. c. 1. in f. Quis non reuerentur, inquit, ius iudicis, ut in l. 1. §. 1. de iur. iudic. c. 2. etiam tribuitur. Et in l. 1. §. 1. de iur. iudic. pro legum tramitibus posuit. h. Calumniatorum, legum iudicis l. 1. §. 1. de regis. Latoni d. 2. §. 1. ad Tertull. Calumniari, scilicet falso uti l. 1. §. 1. de verb. signif. §. 1. de regul. iur.

καί μιν, ὅτι δὲ σκοπεῖν τὴν ἐκείνου
 τῆς αἰρέσεως· ὅτι δὲ τῷ πούρου, ἅμα
 τῇ γραφῇ τὸ ληγάτον ἀχρησόν ὄσι, δὲ
 τὸν κἀταῖο· ἢ κανόνα τὸν λέγοντα
 πάντα ἢ τὰ ληγάτα, ὅσα ἤμελλον ἀ-
 χρησεῖν, εἴτε ὡς ἀχρησῆ μὲν τὴν
 ποίησιν τῆς διαθήκης ἐτελοῦνται ὅτε-
 σάτωρ, ταῦτα μὴ δὲ τὸ ὄπισθε α-
 οὔσθαι ἐπειδὴ συνέβη πολὺ αὐτὸν ἐ-
 πιβιώναι χρόνον τῇ ποίησιν τῆς δια-
 θήκης· ὡς τε χροσθὴν γῆρας πρὸ κλη-
 ρονόμου, Σπῆρον τὸν ἴδιον οἰκέτην, ἢ
 ὅκ ποίηται, ἢ ἐλευθερωσάτω· εἰ δὲ ἅμα
 πρὸ ποίησιν τὴν διαθήκην ὁ τεσάτωρ ἐ-
 τελοῦνται, ἢ μελλόν ὁ οἰκέτης ὑπεξέ-
 σθαι ἐνείσομαι τῷ κληρονόμῳ.

33. Τί δὲ ὅτι ἐν τῷ ἐναντίῳ, τελευτῶν
 πρὸ τὸν ἐμὸν οἰκέτην ἐνεσῆσαστο κλη-
 ρονόμον· ληγάτον δὲ μοι κατέλιπεν
 ἀπ' αὐτοῦ; ἐνταῦθα δὲ χαρῆς ἀμφι-
 βολίας, ἰσχύει τὸ καταλειφθῆναι καὶ δὲ εἰ
 μὲν τὴν ποίησιν τῆς διαθήκης ὁ τεσά-
 τωρ ἐνθέντος ἐτελοῦνται, οὐκ ἤμελλε
 ὡς πρὸ κληρονόμου ἢ τοῦ ληγάτου
 χωρεῖν ἡμέρα· ἀπὸ μὲν δὲ ἐνθάδε
 κληρονόμου ἢ ὁ διαπότης, ληγάτοι-
 εἰ δὲ ὁ οἰκέτης, κατηνέχθην τὸ ληγά-
 τον ὅτι τὸν οἰκέτην ἐνθέντος χωρεῖ πο-
 εἶδη πρὸ διαπότη· ὅτι ἢ ὅτι τῷ θά-
 ματος, οὐ δυνατὸν εἶπαι, ὅτι τὸ ληγά-
 τον κατηνέχθην ὅτι τὸν διαπότην, χω-
 σε ποεῖδη πρὸ οἰκέτη πρὸ γραφῆναι κλη-
 ρονόμου· ἐνταῦθα γὰρ ἢ κληρονομία
 καχέρισται τῷ ληγάτῳ καὶ διώκται
 ἔτερο δὲ ὡς τῷ Σπίρου κληρο-
 νόμου γινέσθαι· εἰ δὲ πρὶν καλοῦσθαι
 ἀδιτεύσθαι, καὶ παρανοεῖσθαι μοι
 τὴν κληρονομίαν, εἰς τὴν ἑτέρην με-

nuit, id ferè tale est. Nā in
 legatis conditionalibus ve-
 rum est, quod iam retuli-
 mus: spectandū esse euen-
 tum conditionis. In puris
 autem v. à cum scriptura
 sui legatum inutile est,
 si que propter Catonis re-
 gulam, qua dicimus: om-
 nia legata, quæcumque
 inutilia erāt futura, si sta-
 tim à testamento factio,
 testator deceisset: ea ne-
 que ideo conualescere,
 quod testator post testa-
 mentum factum, tam diu
 supervixerit, ut medio tē-
 pore, facultatem habuerit
 heres servum Stichū vel
 manumittendi, vel alie-
 nandi. Etenim si testator
 simul atque testamentum
 fecerat, deceisset: futurū
 erat haud dubiè, ut servus
 in potestate heredis iau-
 niretur.

33. Quid autem è con-
 trario, si quis moriens ser-
 vum meum heredem in-
 stituit, & ab eo mihi lega-
 tum dedit? Et dubium nō
 est, quin hic valeat quod
 relatum est. Nam & si sta-
 tim à testamento factio, te-
 stator deceisset: nondum
 futurum erat, ut apud he-
 redem dies legati cederet.
 Etenim si τὰ quidem in
 proxima specie, ubi heres
 dominus erat, & servus
 legatarius, legatum seruo
 delatum statim & domi-
 no adquirebatur. In hac
 autem specie, dici non po-
 test legatum domino de-
 latum, & instituto heredi
 seruo adquiri. Nam here-
 ditas hīc à legato separata
 est: & per hunc Stichum
 ali⁹ heres effici potest. Fi-
 enim si antequā iussu meo
 hereditas adeat, eamque
 mihi adquirat, in alterius

a Catonis re-
 gula v. r. d. d.
 testatorum da
 regula Caro-
 niana. Dicunt
 tur & Catonis
 sententia, l.
 de op. de opri-
 one.
 b Quod in-
 mit. fore, &
 testamenti tē-
 pore dece-
 dit testator,
 non ideo con-
 nalescat quod
 testator dū
 vivit.
 ut hic & l. r.
 de regula
 Catoniana.

c adde speciē
 l. de de le-
 g. r. qui est
 de suo herede
 instituto, &
 patre legatario,
 cum hac
 pertinet ad
 servum here-
 de instituto,
 dominum le-
 gatarium fa-
 ctum.

33. Ex di-
 verso, herede
 instituto seruo
 quin domino
 rectè etiam si
 ne conditione
 legetur, nō du-
 bitatur. Nam
 etsi statim post
 factū testamen-
 tum deceisset
 testator, nō ta-
 mē apud eum,
 qui heres fit,
 dies legati ce-
 dere intelli-
 gitur: cum here-
 ditas à legato
 separata sit, &
 possit per eū
 seruum alius
 heres effici, si
 prius, quā
 iussu domini a-
 deat, in alteri⁹
 potestate trā-
 latus sit: vel ma-
 numissus, ipse
 heres efficitur

Dicitur autem Augustus convocasse sapientes viros, iotéq; eos Trebatium quoque cuius tunc auctoritas maxima erat, & que fuisse, an posset recipi hoc, nec absonans à iuris ratione codicillorum usus esset: & Trebatium suavisse Augusto, quod diceret, utilissimum & necessarium hoc - ciuibus esse, ppter magnas & longas peregrinationes, quæ apud veteres fuisset: ubi si quis testamentum facere non posset, tamen codicillos posset. Post quæ tempora, cum & Labeo codicillos fecisset, iam nemini dubium erat, quin codicilli iure optimo admitterentur.

1. Non tantum autem testamento facto potest quis codicillos facere, sed & intestatus quis decedens fideicommissum mittere codicillis potest. Sed cum ante testamentum factum codicilli facti erant: Pa-

μοσι καταλεφθέντα ληγάτα, φρεσιόποις μηδ' υναμύροις λαμβάνειν κατέβαλεν. Τούτων έτω παρακολυθησάντων, ληθή τ' θνιότατον αύγουσεν σκληρίσας, τω τότε στής, εν οίς έτρεβάπον, έπειθ' κατ' έουείνον τ' χροίον, έπι παιδίον έ νόμων έδ αυθ' ετια μεγιστη ζητήσαι η παρόντων τ' νόμων ειδήτετο δηθλίωυ τε κωδικέλλωυ, κ' ει τνομικων έπ' αφίσπη λογιμω τούτω τινω έπεροπήσαντος αυγύσθ, λέγεται τ' τρεβάπον ειπείν τα αυγύτω, χρησιμώτατον. Εαυθακίον έδ' ήτο το τ κωδικέλλων ροιμώις, έθ' τας μεγάλας έμακρός έποδημίας, ή τινες σινεχέις ήσαν έθ' έ τώις παλαιόις, έθ' τώις ανανύπτοντας πολέμοις: ίνα έαυ' τις έξαθή κλω μηδ' υένται ποιήσαι, έπορον τ' εις τώτο έπιτηδύων, κωδικέλλων ποιήσαι, μετ' έουήνοις ουέ τώις χροίαις έπότε και λαβείων ό νομικός κωδικέλλων ποιήσαι, έτελοήθη, έδ' ην γέρον ανμοισθήμοις, νόμιμον έχθ' σέσαιον τώι κωδικέλλωι.

1. Οί μόνον δ' έξ' έθνης γνομώρις διωατάιης κωδικέλλων γράφειν, αλλά και άδ' έθνος τ' έτελοήθη, εν αυτώ έιδ' έκομμισσα συγκεχόρηται καταλείψαι. Εί' δ' έτις κωδικέλλωι ποιήσαι, τή γραφή τήτων έπιζήσας έξ' έθ' ηται μετ' ταύτα, παπηνικός έ βέλειται τώις φρονηρα μύροις έρόωδ' ται κωδικέλλωις, ει' μη άρα ιδίκοις εν τή έξαθήκη έκομφεργάτευσην αυτοίς ειπών, τώις πορό της έξαθήκης μου γνομώρις κωδικέλλωις ίχ' υειν βέλομαι. αλλά ταύτα μετ' παπηνικός σέβ' ηρος η και αντωνίος αντήραλαν οι θνιότατοι, π' καταλεφθέντα φιδεϊκόμμισσα εν τώις κωδικέλλωις, τώις πορό τ' διαθήκης γραφείον, άκαλύτως απητηέθ' η' μη

quæ nominatim ab ipsa relicta erant legata his qui capere non poterant exsoluit. His ita consequentis, fama est Divum Augustum convocasse sapientissimos quosque eius temporis viros, inter quos & Trebatium, cuius tunc in legali disciplina maxima erat auctoritas ac quæsitæ presentibus his, an usus codicillorum recipi posset, & jam à iuris ratione non absonans esset. Hæc quæ Augustus quæsitisset, perhibent Trebatium Augusto dixisse, utilissimum & necessarium esse Romanis codicillorum usum propter magnas & longinquas peregrinationes, quæ apud veteres ob exorientia undique bella frequentes erant. Ut si quis testamentum facere non posset, his destitutus quæ ad eam rem requiruntur, codicillos facere posset. Post illa igitur tempora, cum & Labeo Iuriconsultus mortuus codicillos fecisset, iam nemini dubium erat, quin codicilli iure optimo admitterentur.

1. Non tantum autem testamento facto potest quis codicillos scribere, sed etiam intestatus quis decedens fideicommissa in codicillis relinquere potest. Quod si quis cum à codicillis scriptis superuixisset, testamentum postea fecerit, codicillos antea scriptos negat Papinianus valere, nisi specialiter in testamento eos confirmaret, dicendo: Codicillos ante testamentum meum factos, valere volo. Et hæc quidem Papinianus. Sed D. Severus & Antoninus rescripserunt, fideicommissa in codicillis ante testamentum scriptis relicta, nihil obitare quod minus peti possint: quamvis non

a Trebatius iuris civilis peritia canonicæ datar. l. 1. §. 41. c. de origin. 1771.

b Codicillis fideicommissa ante testamentum facta, etiam non testari possunt. l. 1. §. 1. in prin. l. 1. §. 1. in prin. l. 1. §. 1. in prin. l. 1. §. 1. in prin. c. 1. de iure codicillorum. c. 1. de leg. d. l. 1. vers. oportet dicitur. Harmonop. l. 1. §. 1. in prin. §. 1. in prin. ante tabulas. l. 1. §. 1. in prin. de iure codicillorum. §. 1. in prin. vers. §. 1. c. Codicillis volens, etiam non specialiter confirmati sunt testamentis.